

МЕТОДИ АНАЛІЗУ НАВЧАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ГНОСТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

METHODS OF ANALYSIS OF EDUCATIONAL INFORMATION AS A MEAN FORMATION OF INFORMATION-GNOSTIC SKILLS OF FUTURE OFFICERS

У статті розглядається питання одного з важливих чинників професійної підготовки майбутніх офіцерів – формування інформаційно-гностичних умінь. Основна увага зосереджується на теоретико-методичних засадах формування зазначених умінь і навичок курсантів за допомогою методів аналізу інформації. Зокрема, розкривається сутність таких понять як інформаційно-гностичні вміння, методи аналізу інформації. Важливо, щоб військові суб'єкти навчання вміли аналізувати інформацію за змістовою актуальністю, концептуальністю та виявляли авторський підтекст, вимірювали інформацію за критеріями глибини, чіткості, повноти та обґрунтованості тексту. Для того, щоб опрацювати інформацію за поданими критеріями, варто звернути увагу на методи аналізу інформації: контент-аналіз, структурний, сюжетний автобіографічний, ідеологічний / філософський, етичний, культивувальний, семіотичний, ідентифікаційний, герменевтичний, семантичний, аналіз стереотипів. На особливу увагу серед таких заслуговують ідентифікаційний, ідеологічний, герменевтичний та сюжетний. Ідентифікаційний дозволяє декодувати інформацію, виявляти її латентний зміст, засоби маніпулювання інформацією, істинне-хибне; ідеологічний розкриває мікротамакропроцеси в професійних ситуаціях, навколишньому середовищі та сприяє їхньому розумінню; за допомогою герменевтичного методу аналізу осмислюються, інтерпретуються, зіставляються та розуміються образи в історично-культурному контексті; сюжетний метод аналізує логіку авторської концепції тексту.

Методи аналізу інформації добираються згідно змісту предметів та наявних інформаційних ресурсів. Завдання для опрацювання інформації за методами аналізу можна розкласифікувати за критеріями: «інформаційна аудиторія», «мова інформації», «інформаційні репрезентації», «категорія інформації». **Ключові слова:** майбутні офіцери, професійна підготовка, інформаційно-гностичні

вміння, методи аналізу інформації, критерії аналізу.

The article is devoted to one of the urgent problems of professional formation of future officers – the formation of information-ghostic skills. The main focus is on the theoretical and methodological principles of the formation of these cadets through the methods of information analysis. In particular, the essence of such concepts as information-ghostic skills, methods of information analysis is revealed. It is important for military actors to be able to analyze information in terms of content relevance, conceptuality, and to identify the author's implication, to measure information by criteria of depth, clarity, completeness, and validity of the text.

In order to process information according to the given criteria, it is necessary to pay attention to the methods of information analysis: content analysis, structural, narrative autobiographical, ideological / philosophical, ethical, cultural, semiotic, identification, hermeneutic, semantic, stereotype analysis. Of particular note are the following: identification, ideological, hermeneutic and narrative. Identification allows decoding information, revealing its latent content, means of information manipulation, true-false; ideological reveals microprocesses and macroprocesses in professional situations, the environment and facilitates their understanding; using the hermeneutical method of analysis, the images are interpreted, interpreted, compared and understood in a historical and cultural context; the story method analyzes the logic of the author's concept of the text.

Methods of analyzing information are selected according to the content of objects and available information resources. Tasks for processing information can be classified by the criteria: "information audience", "information language", "information representations", "information category".

Key words: future officers, training, information-ghostic skills, methods of information analysis, analysis criteria.

УДК 37.211.24

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-18-1-43>

Конаржевська В.І.,

канд. пед. наук,

доцент кафедри філології, перекладу

та стратегічних комунікацій

Національної академії

Національної гвардії України

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Важливу роль у процесі професійної підготовки майбутніх офіцерів відіграє інформація, яку вони отримують під час навчання. Проте, як показує практичний досвід, опрацювання цих текстів викликає певні труднощі, інколи навіть нерозуміння. Відсутність інформаційно-гностичних умінь і навичок призводить до того, що курсанти не вміють аналізувати інформацію і переносити отримане у фахові, соціальні тощо площини та ситуації. Такий стан речей робить неякісною фахову підготовку майбутніх офіцерів і вказує на актуальність обраної тематики.

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Гностичні вміння особистості аналізуються у робо-

тах як вітчизняних, так й зарубіжних науковців. Зокрема цю проблему розглядають дослідники І.М. Богданова, О.І. Бульвінська, С.С. Вітвицька, О.О. Дем'янчук, О.А. Зимовець, С.І. Кисельгоф, Н.В. Кузьміна, Н.В. Мерзлікіна, Б.М. Юськів та інші. Проте, недостатньо розробленим є питання формування інформаційно-гностичних умінь майбутніх офіцерів за допомогою методів аналізу інформації.

Отже **мета** статті полягає в обґрунтуванні сутності методів аналізу інформації та їхніх критеріїв як засобу формування інформаційно-гностичних умінь майбутніх офіцерів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У процесі інформаційно-пошукової діяльності осо-

бистості та здатності переопрацювати інформацію людина звертається до тієї, якою оперує під час формування судження відповідно до конкретної ситуації. При цьому інформація аналізується, синтезується, оцінюється і застосовується, зокрема увага акцентується на характері обраної індивідом стратегії, де можуть проявлятися здатності орієнтуватися в ситуації, діставати базові дані інформації, давати цій інформації адекватну оцінку, діяти відповідно до цієї оцінки, тобто виконувати інформаційно-гностичні операції [5, 6].

Ретельний аналіз науково-педагогічної літератури привів до висновку, що гностичні вміння суб'єктів навчання характеризуються по-різному, наприклад як: якості, вміння, здібності, система знань, умінь тощо [1, 2]. Серед основних характеристик гностичних умінь є здатність переробляти, зберігати та узагальнювати інформацію, виділяти головне і другорядне, логічно мислити, формувати і висловлювати свої думки таке інше. У контексті роботи інформаційно-гностичні вміння розглядаються як набуті досвідом уміння швидко і доцільно аналізувати, розуміти, інтерпретувати інформацію та переносити її у площину професійних ситуацій.

За своєю типологією інформація може бути змістово-фактуальна, яка не вимагає додаткового тлумачення та відображає конкретні події, факти, явища реальної дійсності); змістово-концептуальна, що проявляється в індивідуально-авторському розумінні взаємозв'язків між явищами; змістово-підтекстова, що ґрунтується на асоціативних та конотативних значеннях і уможливорює латентну сутність.

Вимірюється інформація за такими поняттями як глибина (повна або поверхнева, що дозволяє визначити ступінь проникнення в сутність інформації; чіткість (осмислення якостей, зв'язків та відношень певного об'єкту в інформації); повнота (найбільше вилучення змісту обсягу отриманої інформації: не розуміти, частково розуміти, або розуміти в повному обсязі); обґрунтованість (усвідомлення підстав, які зумовлюють упевненість у правильності розуміння) [4].

Для того, щоб аналізувати інформацію за поданими вище критеріями, автор пропонує використовувати методи аналізу інформації. До таких належать контент-аналіз, структурний, сюжетний, автобіографічний, ідеологічний / філософський, етичний, культивативний, семіотичний, ідентифікаційний, герменевтичний, семантичний, аналіз стереотипів [7]. Серед поданих методів на особливу увагу заслуговують ідентифікаційний, ідеологічний, герменевтичний та сюжетний методи.

Ідентифікаційний дозволяє декодувати інформацію, виявляти її латентний зміст, засоби маніпулювання інформацією, істинне-хибне; *ідеологічний* виявляє мікро- та макропроцеси в професійних ситуаціях, навколишньому середовищі та сприяє

їхньому розумінню; за допомогою *герменевтичного* методу аналізу осмислюються, інтерпретуються, зіставляються, розуміються образи в історично-культурному контексті; *сюжетний* метод аналізує логіку авторської концепції тексту. Автор розглядає, як ці методи аналізу можна використовувати на практиці. Метод *ідентифікаційного аналізу* спрямований на формування вмінь розуміти закодовані ті чи інші ідеї або проблеми змісту.

Завдання для опрацювання інформації сформульовані на: *«категорія інформації»* – здатність виявити в інформації маніпулятивні технології, що певним чином впливають на аудиторію; *«мова інформації»* – зробити висновок про види маніпулятивних технологій у поданому тексті, визначити використані форми мови для передачі тієї чи іншої ідеї або значення і як ці форми стають зрозумілими та загальноприйнятими; *«інформаційні репрезентації»* – порівняти декілька точок зору стосовно зображених подій, формулювання висновку про здатність автора інформації штучно створювати псевдоподії; *«інформаційна аудиторія»* – проаналізувати, на яку аудиторію спрямована ця інформація, чиї інтереси представлені тією чи іншою мірою, використані маніпулятивні технології та їх частотність вживання, навести приклади, що чітко показують здатність авторів інформації штучно створювати псевдоподії.

Автором наведено приклади деяких питань до курсантської аудиторії: *«категорія інформації»* – За якими параметрами варто оцінювати політичну, соціальну, моральну, філософську інформацію? *«мова інформації»* – Як в тексті використовуються різні форми мови для передачі ідеї або значення? *«інформаційні репрезентації»* – Як у змісті інформації доведено правдивість подій чи фактів? Чи може бути позиція автора упередженою щодо подій чи фактів? *«інформаційна аудиторія»* – Чому один зміст тексту сприймається як істинний, інший як хибний? Чи впливає інформація на вашу особисту точку зору? Як військова аудиторія розуміє, інтерпретує та оцінює зміст тексту?

За допомогою *ідеологічного або філософського методу аналізу* можна оцінювати ідеологічні, філософські аспекти інформаційної сфери, теоретичною базою якої є ідеологічна теорія, що спрямована на вплив суспільної думки.

Автор розглядає завдання за видами аналізу: *«категорія інформації»* – проаналізувати схожі за жанром тексти з метою доказу, що той самий жанр може мати різне тлумачення; *«мова інформації»* – розглянути мовні засоби для визначення їхнього маніпулятивно ідеологічного впливу на аудиторію; *«інформаційні репрезентації»* – порівняти декілька точок зору авторів відносно відомих політичних подій; *«інформаційна аудиторія»* – написати есе на тему «Ідеологічний вплив інформації на сучасну молодь».

Актуальними є такі питання до курсантської аудиторії: «*категорія інформації*» – За якими параметрами необхідно оцінювати текст? Як ідеологічні погляди авторів проявляються в інформації?; «*мова інформації*» – Як у змісті використовуються різні форми мови для передачі ідейних, ідеологічних тощо концепцій?; «*інформаційні репрезентації*» – Що таке цільова аудиторія та як автори тексту намагаються на неї вплинути? Чи може бути ідеологічно ангажована позиція автора інформації? Якщо так, то наведіть приклади; «*інформаційна аудиторія*» – Чи може аудиторія обирати і контролювати інформацію? Як вибір аудиторії впливає на стратегію, стиль і розуміння інформації?

Курсантам також доцільно запропонувати колективні обговорення з метою порівняти та обговорити рецензії професіоналів за певною інформацією, обговорити інформації за допомогою проблемних питань викладача з акцентом на ідеологічний і філософський її аналіз тощо.

Метод *герменевтичного аналізу* інформації впливає як на точку зору автора інформації, так і аудиторії та передбачає пізнання інформації через зіставлення з культурною традицією й дійсністю. На основних етапах герменевтичного аналізу інформації варто виявити епізоди змісту, що максимально демонструють характерні закономірності; проаналізувати логіку мислення авторів інформації; визначити авторську концепцію та обґрунтувати особистісну позицію щодо авторської.

Інформаційно-імітаційні завдання згідно герменевтичного аналізу такі: «*категорія інформації*» – розказати одну і ту ж саму історію або ситуацію з власного життя різними текстовими жанрами; «*мова інформації*» – переказати один і той же текст мовою суспільно-політичного жанру та побутовою мовою; «*інформаційні репрезентації*» – скласти початок або закінчення якої-небудь ситуації, що міститься в інформації, прочитати її та подумати, що в цьому змісті можна змінити, що ні, що можна додати або вилучити; «*інформаційна аудиторія*» – прочитати текст і визначити, для якої аудиторії вона призначена.

Інформаційно-аналітичні завдання для герменевтичного аналізу інформації полягають у наступному: «*категорія інформації*» – скласти тематичну відбірку текстів із газет і журналів за певною темою, ранжувати інформацію за її соціальною значущістю, виділити в змісті інформації сюжетну конструкцію; «*мова інформації*» – проаналізувати слова і словосполучення за певним значенням; «*інформаційні репрезентації*» – порівняти шляхи, засоби, прийоми, за допомогою яких різні типи інформації інтерпретують однакові події, ситуації, проаналізувати текст і визначити різницю між реальними подіями та їх відображенням в інформації; «*інформаційна аудиторія*» – назвати

засоби впливу на аудиторію, проаналізувати конкретні та абстрактні значення в тексті, обґрунтувати тезу відносно того, що люди сприймають інформацію диференційовано (залежно від віку, статі, раси тощо), визначити вплив інформації на суспільство, взаємовідносини між людьми, фаховий розвиток.

Запитання, що формують у курсантів здатність герменевтичного аналізу інформації сформульовані таким чином: «*категорія інформації*» – Які відмінні риси цієї інформації? «*мова інформації*» – Як в інформації використовуються різні форми мови для передачі ідеї або значення? «*інформаційні репрезентації*» – Яким чином інформації можуть загострювати проблеми злочинності, насильства, расизму, тероризму або сприяти їхньому вирішенню? Яка при цьому мораль і політичні цінності? «*інформаційна аудиторія*» – Для якої аудиторії призначений цей текст? Як інформація контактує з аудиторією? Яким чином текстова інформація впливає на формування вашого судження? Що допомагає вам при виборі інформації?

Метод *сюжетного аналізу* переплітається зі структурним, семіотичним та іншими методами опрацювання інформації. До засобів оволодіння такими поняттями як «конфлікт», «фабула», «сюжет», «тема», «композиція» відносимо імітаційні та рольові завдання.

Інформаційно-імітаційні завдання дозволяють майбутнім офіцерам написати оригінальний текст (статтю, інтерв'ю тощо) на заданий сюжет; використати ту саму фабулу тексту, що розрахована на аудиторію різного віку, рівня освіти, соціокультурного середовища тощо; проаналізувати логіку мислення автора сюжету; визначити авторську концепцію і обґрунтувати особистісне ставлення до тієї чи іншої позиції автора тексту.

Евристичні завдання у процесі відтворення сюжетного аналізу направлені на визначення курсантами помилкових і неправильних суджень у тексті, істинних і хибних варіантів авторської концепції інформації. Питання до курсантської аудиторії згідно категорій сформульовано наступним чином: «*категорія інформації*» – Про які культурні зміни в суспільстві йде мова?; «*мова інформації*» – Чи залежать стилістичні особливості тексту від конкретного сюжету?; «*інформаційні репрезентації*» – Яке значення для розуміння інформації має її назва? Які відношення між подіями в змісті тексту?; «*інформаційна аудиторія*» – Які типи сюжетів викликають у масової аудиторії, на вашу думку, труднощі сприйняття?

Висновки. Вищевикладене дозволяє говорити про те, що за допомогою окреслених питань і завдань за різними категоріями методів аналізу інформації курсанти зможуть формувати інформаційно-гностичні вміння, які проявляються у вислов-

ленні особистісних висновків, виявлення джерел інформації, текстових особливостей, непомітних при поверховому аналізі, визначенні механізмів і наслідків впливу інформації на суб'єкта навчання, орієнтуванні в умовах перенасичення різноманітної інформації тощо. Звичайно, проведений аналіз не вирішує всіх проблем у цьому напрямі, подальшого вивчення потребує питання впливу методів аналізу інформації на формування критичності мислення курсантів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Авдєєва О.Ю. Гностичні вміння як основа реалізації викладацької та навчальної діяльності в закладі загальної середньої освіти. Режим доступу: URL: http://ps.stateuniversity.ks.ua/file/issue_87/16.pdf.
2. Вітвицька С.С. Формування гностичних умінь у студентів у процесі вивчення педагогічних дисциплін як педагогічна проблема. Формування виховних умінь майбутніх педагогів : монографія. Житомир : ЖДПІ, 1996. 308 с.
3. Києнко-Романюк Л. Зарубіжна і національна практика розвитку критичного мислення в учнів і студентів. Вища освіта України : Теоретичний та науково-методичний часопис. 2004. № 4 (14). С. 109–113.
4. Коробов Е.Т. Понимание как дидактическая проблема : Московский психологический журнал № 11. 2005. URL: <http://magazine.mospsy.ru/nomer11/s10.shtml>.
5. Мерзликina Н. Учебные тексты как средство формирования критического мышления студентов : автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н. Мерзликina. М., 2007. 24 с.
6. Новичков В.Е. Прогнозный анализ и интерпретация информации – методологическая основа деятельности государственного служащего (уголовно-политический аспект) : тез. выст. первой Междун. науч.-практ. конф. [«Государственная и муниципальная служба: состояние, проблемы и перспективы реформирования»]. Курск, 2003. С. 110–113.
7. Федоров А.В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. М. : Изд-во МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. 616 с.
8. Юськів Б.М. Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід : Монографія. Рівне : «Перспектива», 2006. 203 с.